

Təsdiq edirəm
Tədrisin təşkili və təlim
texnologiyaları üzrə prorektor v.i.e:

dos. Zaur Məmmədov
"14" "02" 2025-ci il

Fənn sillabusu:

İxtisas :050711 "Zoomühəndislik"

Fakültə:"Baytarlıq"

Kafedra:"Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri"

I.Fənn haqqında məlumat

Fənnin adı:"Maldarlığın əsasları" (Lənkəran Dövlət Universitetinin Elmi Şurasının

08.04.2024 – cü il 05 sayılı qərarı ilə nəşr hüququna (qrif) verilmişdir

Kodu:İPF-B18

Tədris ili :I (2024/2025)

Semestr:II(yaz)

Tədris yükü:Cəmi:150 saat. Auditoriyadan kənar 105. Auditoriya saati 45 saat.

(30 mühazirə;15 saat laboratoriya)

Tədris forması : Əyani

Tədris dili : Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit:5

Auditoriya N: 409

Saat : IV gün- 1-2-ci saat (müh.); Vgün - 2-ci saat lab.

II. Müəllim haqqında məlumat:

Adı,soyadı,elmi dərəcəsi və elmi adı: dosent. Abdullayev Mirfəzil Qafar oğlu.

Məsləhət günləri və saati:1-ci gün 14:00

Kafedranın ünvanı : Lənkəran ş., Fiziki küç., 170-a

E-mail ünvanı : m.fag0408@gmail.ru

III.Tövsiyyə olunan dərslik, dərs və vəsaiti metodik vəsaitlər:

1."Azərbaycanda heyvandarlığın inkişafı və qarşıda duran vəzifələr" Bakı,2021 KT Nazirliyi

2.Abbasov Suliddin . Məmmədov Səbuhi . Maldarlığın əsasları və südçülük – Bakı 2019

3.Abbasov Suliddin, Ramiq Abbasov- Heyvandarlıqda biotexnologiya üsullarının tətbiqi - Bakı 2015

4.Abbasov Suliddin, - Maldarlıqda damazlıq naxırın yaradılması metodikası - Gəncə 2021

5.Abbasov İsmət. - Azərbaycan və dünya ölkələrinin kənd təsərrüfatı. Bakı, 2013.

IV.Prerezkvizitlər:Fənnin tədrisi üçün öncədən mikrobiologiya , immunologiya, virusologiya fənninin tədrisi vacibdir.

V. Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxta başqa fənlərində tədris olunmasına zərurət yoxdur.

VI. Fənnin təsviri və məqsədi:Maldarlığın əsasları fənni heyvandarlığın əsas sahələrindən biri olmaqla, əhalini yüksək keyfiyyətli ərzaq məhsulları (süd, süd məhsulları, mal əti və s.) istehsalı və yüngül sənayeni xammal məmulatı ilə təmin etməyə imkan verir. Bundan başqa bitkiçilik sahəsini üzvü kübrə və tibb sahəsi üçün xammal istehsal edir.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər:Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu

haldə tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır, onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrə biliyi 100 ballı sistemlə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə semestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Semestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə və 30 bal kollokviumların nəticələrinə görə. İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dır. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024- cü il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarları nəzərə alınır.

İmtahan biletinə bir qayda olaraq fənni əhatə edən 5 sual daxil edilir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

-10 bal -tələbə keçilmiş material dərindən başa düşür,cavabı dəqiq və hərtərəflidir

-9 bal - tələbə keçilmiş material tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir.

-8 bal - tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;

-7 bal - tələbə keçilmiş materialı başa düşür,lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırə bilmir.

-6 bal - tələbənin cavabı əsasən düzgündür.

-5 bal- tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir.

-4 bal -tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

-3 bal - tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırə bilmir;

-1-2 bal - tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal - suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladıqı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır.Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semestr ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladıqı bala əlavə olunmur. Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

91- 100 bal - əla (A)

81- 90 bal- çoxyaxşı (B)

71- 80 bal-kafi (C)

61- 70 bal-kafi (D)

51-60 bal -qənaətbəxş (E)

51-baldan aşağı-qeyri-kafi(F)

IX.Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam-intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir göröləcək.

X.Təqvim mövzu planı: Mühazirə-30 saat, laboratoriya-15 saat. Cəmi 45- saat.

№	Mühazirə movzuların məzmunu	Saat	Tarix
		Mühazirə	
1	2	3	4
1.	Mövzu 1. Ölkəmizdə maldarlığın inkişaf tarixi və müasir vəziyyəti PLAN: 1. Heyvandarlıqda mövcud vəziyyət 2.Respublikamızda heyvandarlığın xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti. 3. Respublikasında heyvandarlığın inkişaf etdirilməsində elmin rolu 4.Ölkəmizdə maldarlığın inkişaf tarixi Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
2.	Mövzu2.Maldarlıq, qara mal cinsləri, bioloji xüsusiyyətləri,xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti. Plan: 1. Qaramalın bioloji xüsusiyyətləri 2. Südlük inəklərin laktasiya müddəti 3. Qaramal cinsləri 4. Südlük istiqamətli qaramal cinsləri	2	

	5. İkili məhsuldar cinslər 6. Ətlik istiqamətli qaramal cinsləri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]		
3.	Mövzu 3: Ontogenez və ya qaramalın fərdi inkişafının təkamülü. (ontogenez). Plan: 1. Ontogenez və ya qaramalın fərdi inkişafının təkamülü 2. . Böyümə və inkişafın öyrənilmə üsulları. 3. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının fərdi inkişafının idarə edilməsi. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
4.	Mövzu.4: Qaramalın konstitusiyası, eksteryeri və interyeri xüsusiyyətlərinin təhlili. Plan: 1. Konstitusiya haqqında. 2. Heyvanlarda eksteryerin qiymətləndirilməsi 3. Heyvanlarda interyerə görə qiymətləndirilmə. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
5.	Mövzu 5: Qaramalın süd məhsuldarlığı. Süd məhsuldarlığına təsir göstərən amillər Plan: 1. Qaramalın süd məhsuldarlığı. Süd məhsuldarlığına təsir göstərən amillər 2. Südün keyfiyyət göstəriciləri və onlara təsir göstərən amillər. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
6.	Mövzu 6. Süd məhsuldarlığı haqqında anlayış, yelinin quruluşu, südün əmələ gəlməsi və sağılmasının fizioloji əsasları. Plan : 1. Heyvanlarda süd formalaşması prosesi 2. Südün tərkibi və onun qidalılıq dəyəri 3. Yelinin və süd vəzilərini quruluşu 4. Südün əmələ gəlməsinin və sağılmasının fizioloji əsasları 5. Süd istehsalı prosesi. Laktasiya dövrü 6. Sağımın gigiyenası, südün keyfiyyətinə nəzarət Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
7.	Mövzu 7: Ətlik maldarlıqda mal əti istehsalının texnologiyası Plan: 1. Ətlik maldarlıqda mal əti istehsalı texnologiyası 2. Ət məhsuldarlığına görə heyvanların qiymətləndirilməsi 3. Yemləndirmə səviyyəsi və tipi 4. Cavanların bəslənməsi və böyüdülməsi 5. Ətlik malın bordaqda və otlaqda kökəldilməsi və böyüdülməsi. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
8.	Mövzu 8: Sağım qaydalarının zootexniki tələblərə uyğun təşkili və südlük istiqamətli komplekslərdə sağımın xüsusiyyətləri. Plan: 1. Sağım qaydalarının zootexniki tələblərə uyğun təşkili-əl ilə sağım. 2. Südlük istiqamətli komplekslərdə tətbiq edilən sağım dəzgahları..	2	

	Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]		
9.	Mövzu 9: Südlük maldarlıqda mal əti istehsalının texnologiyası Plan: 1. Südlük istiqamətli cinslər 2. Südlük maldarlıqda mal əti istehsalı texnologiyası 3. Cinslərin südlük və ətlik məhsuldarlıq keyfiyyətləri 4. Südlük maldarlıqda yüksək ətlik keyfiyyətə malik cinslər Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
10.	Mövzu 10: Zebunövlü südlük hibrid və südlük-ətlik cinslər Plan: 1. Zebunövlü südlük hibrid cinslər. 2. Qarışıq məhsuldar cinslər. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
11.	Mövzu 11: Naxırın doğub törəməsinin zootexniki əsasları. Plan: 1. Naxırın törəməsinin təşkili 2. Doğumlararası tsikl və onun növləri: boğazlıq, servis dövrü, laktasiya, qurutma dövrü 3. Naxırın quruluşu. 4. Boğaz inəklərə qulluq və doğumun aparılması 5. Naxırın doğub – törəməsinin əsas göstəriciləri. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
12.	Mövzu 12: Qaramalın boğazlıq müddəti və doğumun planlaşdırılması. Plan: 1. Qaramalda boğazlıq müddəti 2. Buzovun doğulmasından sonra görülməli işlər. 3. Südlük və ətlik maldarlıqla buzovların bəslənməsi. 4. Buzovların xəstəliklərinin qarşısının alınmasında zootexniki tədbirlər. 5. Cavanların bəslənməsinin planlaşdırılması. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
13.	Mövzu 13: Maldarlıqda ağız südünün tərkibi fiziki kimyəvi xassələri Plan: 1. Ağız südünün tərkibi fiziki kimyəvi xassələri. 2. Ağız südünün keyfiyyətinə təsir edən amillər. 3. Buzovlara ağız südünün içirilməsi üsulları. Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
14.	Mövzu 14: Dünya maldarlığında elmi – texniki tərəqqinin istiqamətləri və müxtəlif formalı təsərrüfatlarda maldarlığın gələcək inkişafı. Plan: 1. Respublikada yetişdirilən qaramal cinslərinin dünya genofondundan istifadə etməklə yaxşılaşdırılması. 2. Kəndli – fermer təsərrüfatlarda yerli şəraitə davamlı mal qruplarının yetişdirilməsi. 3. Ölkəmizdə heyvandarlığın inkişaf tarixi Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]	2	
15.	Mövzu 15: Heyvandarlıqda biotexnoloji üsullar: Embrion köçürmə -Süni Mayalama Plan: 1. Donor heyvanlar	2	

2. Resipient heyvanlar 3. İneklərin suni mayalanması:-servikal və rekto-servikal üsulla mayalama. 4. Vagina güzgüsü, üsulla mayalama Mənbə: [Mühazirə materialları, 1,2]		
Cəmi:	30 s.	

Laboratoriya – praktiki məşğələlər.

Nö	Keçirilən laboratoriya işlərinin mövzuları..	Laborat.	Tarix
1	2	3	4
1	Mövzu1: Ölkəmizdə maldarlığın inkişaf tarixi və müasir vəziyyəti.	2	
2	Mövzu2: Maldarlıq, qara mal cinsləri, bioloji xüsusiyyətləri, xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti.	2	
3	Mövzu 3: Qaramalın konstitusiyası, eksteryeri və interyeri xüsusiyyətlərinin təhlili.	2	
4	Mövzu 4: Qaramalın süd məhsuldarlığı. Süd məhsuldarlığına təsir göstərən amillər.	2	
5	Mövzu 5: Süd məhsuldarlığı haqqında anlayış, yelinin quruluşu, südün əmələ gəlməsi və sağılmasının fizioloji əsasları.	2	
6	Mövzu 6: Ətlik maldarlıqda mal əti istehsalının texnologiyası	2	
7	Mövzu 7: Qaramalın boğazlıq müddəti və doğumun planlaşdırılması.	2	
8	Mövzu 8: Dünya maldarlığında elmi – texniki tərəqqinin istiqamətləri və müxtəlif formalı təsərrüfatlarda maldarlığın gələcək inkişafı.	1	
	Cəmi:	15 s.	

XI.Fənn üzrə tələblər: Qaramalın əcdadı, əhliləşdirilməsi, zooloji, təsərrüfat və yaşına görə təsnifat. Bioloji xüsusiyyətləri, böyümə və inkişafı, cinsləri, məhsuldarlıq istiqamətləri, konstitusiya, eksteryer və interyerin qiymətləndirilməsi. Seçmə və taylaşdırılması, təmizlikdə yetişdirilməsi və çarpazlaşdırılması üsulları, xətlərin və ailələrin yaranması, idman və digər istiqamətdə bəslənməsi. Sənaye komplekslərində malın saxlanma xüsusiyyətləri. Sexlər, südaxın sex üsulunda mal yer. Sexlərin strukturu.

XII.Fənn üzrə təlim nəticələri:

FTN 1. Qaramalın əcdadı, mənşəli, əhliləşdirilmə ocaqları, bioloji xüsusiyyəti, məhsuldarlıq istiqamətləri, yerli və gətirilən qaramal cinslərin tərkibini bilmək.
FTN 2. Qaramalın zooloji, təsərrüfat və yaşına görə təsnifatını bilmək və rayonlaşdırmada tətbiq etmək.
FTN 3. Qaramalın filogenezi, ontogenezi, böyümə və inkişafının mərhələlərini bilmək.
FTN 4. Qaramalın konstitusiya tipini, eksteryer və interyerin düzgün qiymətləndirilməsini bacarmaq.
FTN 5. Maldarlıqda təmizlikdə yetişdirilmə, çarpazlaşdırılma və hibridləşdirmə üsullarından təsərrüfatlarda geniş istifadə etmək qabiliyyətinə malik olmaq.
FTN 6. Maldarlıqda seleksiya işini aparmaq, seçmə və taylaşdırılmanı düzgün təşkil etmək, xətlərin və ailələrin yaranmasını təşkil etmək.

XIII. Tələbələrin fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

--

XIV: I –ci Kollektivium sualları:

1. Heyvandarlıqda mövcud vəziyyət
2. Respublikamızda heyvandarlığın xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti.
3. Azərbaycan Respublikasında heyvandarlığın inkişaf etdirilməsində elmin rolu
4. Ölkəmizdə maldarlığın inkişaf tarixi.
5. Südlük inəklərin laktasiya müddəti
6. Qaramal cinsləri
7. Südlük istiqamətli qaramal cinsləri
8. İkili məhsuldar cinslər
9. Ətlik istiqamətli qaramal cinsləri.
10. Ontogenez və ya qaramalın fərdi inkişafının təkamülü

II –ci Kollektivium sualları:

1. Böyümə və inkişafın öyrənilmə üsulları.
2. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının fərdi inkişafının idarə edilməsi.
3. Konstitusiya haqqında.
4. Heyvanlarda eksteryerin qiymətləndirilməsi
5. Heyvanlarda interyerə görə qiymətləndirilmə.
6. Qaramalın süd məhsuldarlığı.
7. Süd məhsuldarlığına təsir göstərən amillər.
8. Ətlik maldarlıqda mal əti istehsalı texnologiyası
9. Ət məhsuldarlığına görə heyvanların qiymətləndirilməsi
10. Cavanların bəslənməsi və böyüdülməsi

XV. İmtahan sualları:

1. Heyvandarlıqda mövcud vəziyyət
2. Respublikamızda heyvandarlığın xalq təsərrüfatı əhəmiyyəti.
3. Azərbaycan Respublikasında heyvandarlığın inkişaf etdirilməsində elmin rolu
4. Ölkəmizdə maldarlığın inkişaf tarixi.
5. Südlük inəklərin laktasiya müddəti
6. Qaramal cinsləri
7. Südlük istiqamətli qaramal cinsləri
8. İkili məhsuldar cinslər
9. Ətlik istiqamətli qaramal cinsləri.
10. Ontogenez və ya qaramalın fərdi inkişafının təkamülü
11. Böyümə və inkişafın öyrənilmə üsulları.
12. Kənd təsərrüfatı heyvanlarının fərdi inkişafının idarə edilməsi.
13. Konstitusiya haqqında.
14. Heyvanlarda eksteryerin qiymətləndirilməsi
15. Heyvanlarda interyerə görə qiymətləndirilmə.
16. Qaramalın süd məhsuldarlığı.
17. Süd məhsuldarlığına təsir göstərən amillər.
18. Ətlik maldarlıqda mal əti istehsalı texnologiyası
19. Ət məhsuldarlığına görə heyvanların qiymətləndirilməsi
20. Cavanların bəslənməsi və böyüdülməsi
21. Ətlik malın bordaqda və otlaqda kökəldilməsi və böyüdülməsi
22. Qaramalın ət məhsuldarlığı.
23. Ət məhsuldarlığına təsir edən amillər.
24. Sağım qaydalarının zootexniki tələblərə uyğun təşkili-əl ilə sağım.
25. Südlük istiqamətli komplekslərdə tətbiq edilən sağım dəzgahları..
26. Südlük istiqamətli cinslər
27. Südlük maldarlıqda mal əti istehsalı texnologiyası
28. Cinslərin südlük və ətlik məhsuldarlıq keyfiyyətləri
29. Südlük maldarlıqda yüksək ətlik keyfiyyətə malik cinslər.
30. Zebunövlü südlük hibrid cinslər.

31. Qarışıq məhsuldar cinslər. Naxırın törəməsinin təşkili.
32. Naxırın quruluşu.
33. Boğaz inəklərə qulluq və doğumun aparılması.
34. Naxırın doğub – törəməsinin əsas göstəriciləri.
35. Ağız südünün tərkibi fiziki kimyəvi xassələri.
36. Ağız südünün keyfiyyətinə təsir edən amillər.
37. Buzovlara ağız südünün içirilməsi üsulları.
38. Qaramalda boğazlıq müddəti
39. Buzovun doğulmasından sonra görülən işlər
40. Respublikada yetişdirilən qaramal cinslərinin dünya genefondundan istifadə etməklə yaxşılaşdırılması.
41. Kəndli – fermer təsərrüfatlarda yerli şəraitə davamlı mal qruplarının yetişdirilməsi.
42. Heyvandarlıqda biotexnoloji üsullar: - Embrion köçürmə
43. Donor və resipient heyvanlar
44. Inəklərin suni mayalanması: -servikal və rekto-servikal üsulla mayalama.
45. Vagina güzgüsü, üsulla mayalama.

"Maldarlığın əsasları"fənninin sillabusu 050711 **"Zoomühəndislik"** ixtisası üzrə tədris planı və fənn proqramı əsasında tərtib edilmişdir. Sillabus "Baytarlıq və zoomühəndislik elmləri" kafedrasında müzakirə edilərək (14 fevral 2025-ci il 12 sayılı protokol) təsdiq olunmuşdur.

Fənn müəllimi: dos. M.Q. Abdullayev

Kafedra müdiri: dos. R.M. Bilalov